

АНОТАЦІЇ

Белкіна Надія**Проблеми морального виховання у педагогічній спадщині М. Демкова**

У статті проаналізовано педагогічні погляди видатного українського педагога М. Демкова, який одним з основних напрямків виховання вважав моральне; наголошено, яким саме моральними якостями необхідно надавати перевагу, виховуючи молоде покоління, окреслено шляхи та засоби виховання.

Ключові слова: М. Демков, моральне виховання, моральні якості, шляхи та засоби морального виховання.

В статье проанализированы педагогические взгляды выдающегося украинского педагога М. Демкова, который одним из основных направлений воспитания считал моральное; акцентируется, каким именно моральным качествам следует отдавать предпочтение, воспитывая подрастающее поколение, намечены пути и средства воспитания.

Ключевые слова: М. Демков, моральное воспитание, моральные качества, пути и средства морального воспитания.

The author discloses pedagogical views of outstanding Ukrainian educationalist M.I. Demkov and stresses that among other directions of development he considered moral education to be the leading. She has analysed indicated by the scientist moral qualities which should be primarily fostered in rising generation and the ways and means of bringing them up.

Key words: M.I. Demkov, moral education, moral qualities, ways and means of moral education.

Войтова Людмила**Зміст шкільного краєзнавства у комплексних навчальних програмах (20–30-ті роки ХХ століття)**

У статті розкрито зміст шкільного краєзнавства у комплексних навчальних програмах та проаналізовано результати їх запровадження у загальноосвітніх навчальних закладах України у 20–30-х роках ХХ століття.

Ключові слова: шкільне краєзнавство, комплекс, комплексність, комплексні навчальні програми, краєзнавча робота, локальність, сезонність.

В статье раскрыто содержание школьного краеведения в комплексных учебных программах и проанализировано результаты их внедрения в общеобразовательных учебных заведениях Украины в 20–30-х годах ХХ столетие.

Ключевые слова: школьное краеведение, комплекс, комплексность, комплексные учебные программы, краеведческая работа, локальность, сезонность.

In this articles the author speaks about contents of school ethnography in the complex education programs and their instalation in the educational establishments of Ukraine in 20–30 years of Xx century

Key words: school ethnography, complex, complex education programs, ethnographical work, locality, seasonality.

Говорун Алла**Проблема формування моральної звички в українській педагогічній думці.**

На основі аналізу педагогічних ідей кращих представників української педагогічної думки окреслено основні шляхи, форми та методи формування моральної звички у школярів. Наголошується, що в основі формування моральної особистості лежить духовне самовдосконалення, яке полягає в всебічному пізнанні своїх природних сил, здібностей і ґрунтується на християнських цінностях і загальнолюдській моралі.

Ключові слова: моральне виховання, моральна звичка, духовне самовдосконалення.

На основе анализа педагогических идей лучших представителей украинской педагогической мысли определены основные пути, формы и методы формирования моральных привычек у школьников. Акцентируется, что в основе формирования моральной личности лежит духовное самосовершенствование, которое заключается во всестороннем познании своих естественных сил, способностей и основывается на христианских ценностях и общечеловеческой морали.

Ключевые слова: моральное воспитание, моральная привычка, духовное самосовершенствование.

The article is sacred to the actual theme of moral education of personality. On the basis of analysis of pedagogical ideas of the best representatives of the Ukrainian pedagogical idea basic ways, forms and methods of forming of moral habit, are outlined for schoolboys. An author did the sound analysis of labours, on the basis of which was drawn conclusion that

forming of moral personality spiritual self-perfection, which consists in comprehensive cognition of the natural forces, capabilities and it is built on the basis of christian values and common to all mankind moral, is the basis of.

Key words: moral education, moral habit, spiritual self-perfection.

Дічек Наталія

До питання теоретичного узагальнення феномену педагогічного новаторства (ретроспективний вимір)

У статті проаналізовано теоретичні аспекти сутності феномену педагогічного новаторства. Сконцентровано увагу на різних варіантах класифікації педагогічних інновацій та запропоновано власні вектори класифікації феноменів новаторства за критерієм масштабності їх впливу. Представлено перші узагальнення щодо дослідження діяльності і внеску новаторських навчальних закладів минулих століть на теренах України.

Ключові слова: педагогічне новаторство, класифікація інновацій, вектор новаторства.

В статье проанализированы теоретические аспекты сущности феномена педагогического новаторства. Сконцентрировано внимание на разных вариантах классификации педагогических инноваций и предложены собственные векторы классификации феноменов новаторства по критерию масштабности их влияния. Представлены первые обобщения касательно исследования деятельности и вклада новаторских учебных заведений прошлых веков на территории Украины.

Ключевые слова: педагогическое новаторство, классификация инноваций, вектор новаторства.

The theoretical aspects of essence of the phenomenon of pedagogical innovation are analysed in the article. Attracted attention on the different variants of classification of pedagogical innovations and the own vectors of classification of the phenomena of innovation are offered on the criterion of scale of their influence. The first generalizations are presented in relation to research of activity and payment of innovative initial establishments of past centuries on the walks of life of Ukraine.

Key words: pedagogical innovation, classification of innovations, vector of innovation.

Дутко Олена

До проблеми узагальнення етапів педагогічної і науково-просвітницької діяльності М. Костомарова у контексті просвітницького руху на Наддніпрянській Україні у ХІХ ст.

Статтю присвячено обґрунтуванню авторського підходу до виокремлення і аналізу основних етапів просвітницько-педагогічної діяльності М. Костомарова (1817–1885)

Ключові слова: світогляд, просвітительська діяльність, періодизація, просвітительський рух

В статье представлена авторская попытка вычленения и анализа основных этапов просветительско-педагогической деятельности М. Костомарова (1817–1885)

Ключевые слова: мировоззрение, деятельность просветителя, периодизация, движение просветителя

The article is devoted to the formation and analysis of M.I. Kostomarov's (1817–1885) main periods of enlightening and pedagogical activity

Key words: world view, activity of enlightener, division into periods, motion of enlightener

Публікація Жерносека Івана

О деятельности Центрального института усовершенствования учителей Министерства просвещения УССР по научно-методическому руководству изучением, обобщением и распространением передового и новаторского педагогического опыта

У статті представлено маловідомі матеріали Міністерства освіти СРСР, що висвітлюють діяльність Центрального інституту удосконалення вчителів Міністерства освіти України, спрямовану на науково-методичне керівництво вивченням, узагальненням і поширенням передового і новаторського педагогічного досвіду. Ці матеріали висвітлюють одну із важливих сторінок історії розвитку освіти України і, на думку автора, і сьогодні мають важливе значення, можуть бути використанні в діяльності сучасної школи України.

Ключові слова: Науково-методичне керівництво, Центральний інститут удосконалення вчителів, Міністерство освіти України.

В статье представлены малоизвестные материалы об опыте Центрального института усовершенствования учителей Минобразования УССР, касающиеся изучения, обобщения и распространения передового педагогического опыта. Материалы не только освещают одну из важных страниц истории развития образования Украины, но, по мнению автора, и сегодня имеют важное значение, могут быть использованы в деятельности современной школы Украины.

Ключевые слова: Научно-методическое руководство, Центральный институт усовершенствования учителей, Министерство образования Украины.

In the article not popular materials of Ministry are presented formations of the USSR, which light up activity of the Central institute of improvement of teachers of Department of education of Ukraine, sent to scientifically-methodical guidance by a study, generalization and distribution of front-rank and innovative pedagogical experience. These materials light up one of important pages of history of development of formation of Ukraine and, in opinion of author, and today have an important value, can be the use in activity of modern school of Ukraine.

Key words: Scientifically-methodical guidance, Central institute of improvement of teachers, Department of education of Ukraine.

Зарічна Ірина

Форми, методи і засоби навчання математики в єзуїтських колегіях в XVII ст. (на прикладі Львівської єзуїтської колегії)

У статті зосереджено увагу на питаннях історії вищої освіти, зокрема математичної у вищих навчальних закладах України. Предметом дослідження стала система навчально-виховної та методичної роботи Львівської єзуїтської колегії. Проаналізовано статут цього навчального закладу, окреслено основні форми та методи системи організації навчання. Основна увага приділена дидактичним аспектам навчання математики.

Ключові слова: єзуїтська колегія, форми, методи, засоби, навчання математики.

В статье сосредоточено внимание на вопросах истории высшего образования, в частности математического образования в высших учебных заведениях Украины. Предметом исследования стала система учебно-воспитательной и методической работы Львовской иезуитской коллегии. Проанализировано устав данного учебного заведения основные формы и методы системы организации учебы. Основное внимание уделено дидактическим аспектам обучения математики.

Ключевые слова: иезуитская коллегия, формы, методы, средства, обучение математики.

In the article an author concentrates attention on the questions of history of higher education, in particular mathematical in higher educational establishments Ukraine. The system of educational-educator and methodical work of the Lviv jesuitic college became the article of research. An author analysed regulations of this educational establishment and on the basis of him outlined basic types, forms and methods of the system of organization of studies. Basic attention is spared to the didactics aspects of studies of mathematics.

Key words: jesuitic college, forms, methods, facilities, studies of mathematics.

Зеленська Людмила, Золотухіна Світлана

Реалізація принципу колегіального управління вищою школою у вітчизняних університетах XIX століття

У статті виявлено основні тенденції та охарактеризовано досвід реалізації принципу колегіального управління вищою школою у вітчизняних університетах XIX століття. На основі аналіз положень статутів Імператорського Харківського університету окреслено особливості реалізації принципу колегіального управління у вищих навчальних закладах України досліджуваного періоду. Проведене дослідження дало підстави для виявлення етапів утвердження колегіальності як принципу управління вітчизняними університетами.

Ключові слова: колегіальне управління, принципи, статут, вітчизняні університети.

В статье выявлены основные тенденции и охарактеризован опыт реализации принципа коллегиального управления высшей школой в отечественных университетах XIX века. На основе анализ положений уставов Императорского Харьковского университета определены особенности реализации принципа коллегиального управления в высших учебных заведениях Украины исследуемого периода. Проведенное исследование дало основания для определения этапов утверждения коллегиальности как принципа управления отечественными университетами.

Ключевые слова: коллегиальное управление, принципы, устав, отечественные университеты.

In the article basic tendencies are educed and experience of realization of principle of collective management higher school is described in the domestic universities of XIX of century. On basis the analysis of positions of regulations of the Emperor's Kharkiv university is outlined to the feature of realization of principle of collective management in higher educational establishments of Ukraine of the investigated period. The conducted research grounded for the exposure of the stages of claim of collective nature as principle of management domestic universities.

Key words: collective management, principles, regulations, domestic universities.

Киричок Інна

Персоналістська концепція особистості С.Й. Гессена

Автор розглядає проблеми особистості в педагогічній спадщині відомого російського педагога-емігранта XX ст. С.Й. Гессена. Велика увага зосереджена на аксіологічній трансцендентальності персоналістської пара-

дигми особистості вченого, яка ґрунтувалась на філософських ідеях Е. Муньє та М. Бердяєва.

Ключові слова: трансцендентальний, аксіологічний підхід, персоналістська теорія, особистість, філософсько-антропологічна концепція, творчість, культура.

Автор рассматривает проблемы личности, творчества, свободы в педагогическом наследии известного российского педагога-эмигранта XX в. С.И. Гессена. Большое внимание уделялось аксиологической трансцендентальности персоналистической парадигмы личности ученого, которая основывалась на философских идеях Е. Мунье и Н. Бердяева.

Ключевые слова: трансцендентальный, аксиологический подход, персоналистическая теория, личность, философско-антропологическая концепция, творчество, культура.

The author considers the problems of personality, creation, freedom in the pedagogical heritage of the famous Russian pedagogue-emigrant XX century S.I. Hessen. The accent is given to the scientist's axiologic transcendentalism of the personalistic paradigm of personality, which was based on E. Munie and M. Berdyayev's philosophical ideas.

Key words: transcendental, axiologic approach, personalistic theory, personality, philosophical-anthropologic conception, creation, culture.

Коржова Ольга

Питання професійної підготовки вчителів математики на всеросійських з'їздах викладачів математики (кінець XIX – початок XX століття)

У статті проаналізовані провідні педагогічні ідеї видатних учених (В.Ф. Кагана, М.М. Салтикова, Д.М. Сінцова, С.І. Шохор-Троцького та інших) щодо вдосконалення професійної підготовки та перепідготовки вчителів математики, висунуті на I і II Всеросійських з'їздах викладачів математики. Дослідження їх робіт дало змогу порівняти та виокремити спільні погляди вчених минулого на підготовку та перепідготовку вчителя математики, які значною мірою актуальні й сьогодні.

Ключові слова: професійна підготовка, Всеросійські з'їзди, вчителі математики.

В статье проанализированы ведущие педагогические идеи выдающихся ученых (В.Ф. Кагана, М.М. Салтикова, Д.М. Синцова, С.И. Шохор-Троцкого и других) относительно совершенствования профессиональной подготовки и переподготовки учителей математики, выдвинутые на I и II Всероссийских съездах преподавателей математики. Исследование их работ дало возможность сравнить и выделить общие взгляды ученых прошлого на подготовку и переподготовку учителя математики, которые в значительной степени актуальны и сегодня.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, Всероссийские съезды, учителя математики.

In the article the detailed analysis of the outstanding scientists' pedagogical ideas is made (V.F. Kagan, N.N. Salykov, D.M. Sincov, S.I. Shohor-Trockiy, etc.). The ways of the improvement of the professional training and refresher courses for the teachers of mathematics are in focus. These ideas have been put forward at the 1st and 2nd All-Russian Maths Teacher Congresses. The analysis of their works has enabled to compare and pick out the scientists' views on training and refresher courses for the teachers of mathematics which are extremely actual nowadays.

Key words: professional preparation, All-russian conventions, teachers of mathematics.

Пахомова Тетяна

Організаційні засади управління розвитком післядипломної освіти в період 20–30-х рр. XX ст.

Стаття присвячена розгляду організаційних засад управління розвитком післядипломної освіти педагогічних працівників у 20–30-ті рр., які набували своєї реалізації через систему опорних пунктів різного рівня підпорядкування. Подано характеристику та основні напрями роботи таких опорних пунктів у досліджуваному напрямі.

Ключові слова: післядипломна освіта, управління, перепідготовка вчителів.

Статья посвящена рассмотрению организационных принципов управления развитием последипломного образования педагогических работников в 20–30-ые гг., которые реализовались через систему опорных пунктов разного уровня подчинения. Подана характеристика и основные направления работы таких опорных пунктов в исследуемом направлении.

Ключевые слова: последипломное образование, управление, переподготовка учителей.

The article is devoted to consideration the organizational principles of management of development of after diploma education of pedagogical workers in 20–30th, which acquired the realization through the system of strong points of different level of submission. Description and basic work of such strong points assignments is given in the explored direction.

Key words: післядипломна education, management, retraining of teachers.

Самойленко Олена

Організаційно-педагогічна діяльність І. Тимковського та його вплив на розвиток гімназійної освіти на Чернігівщині у XIX ст.

У статті аналізується просвітницька діяльність і наукова спадщина відомого вченого і педагога І. Тимковського, визначається його місце у процесі становлення та розвитку гімназійної освіти на Чернігівщині у першій половині XIX ст.

Ключові слова: гімназійна освіта, Новгород-Сіверська гімназія, гуманістичне виховання, педагогічна діяльність.

В статье анализируется просветительская деятельность и научное наследство известного ученого и педагога И. Тимковського, определяется его место в процессе становления и развития гимназического образования на Черниговщине в первой половине XIX ст.

Ключевые слова: гимназическое образование, Новгород-Сіверська гимназия, гуманистическое воспитание, педагогическая деятельность.

The aim of this article is to characterize the scientific and pedagogical activity I.F. Tymkovskiy and to illustrate the impact of his activity on the development of gymnasium secondary education in Chernihiv region in XIX century.

Key words: gymnasium education, Novgorod-Siversk gymnasium, humanism education, pedagogical activity.

Публікація Федосової Ірини

До історії відкриття першого в Україні вищого технічного навчального закладу – Харківського практичного технологічного інституту (1885)

У статті розкрито історичні передумови відкриття першого в Україні вищого технічного закладу – Харківський практичний технологічний інститут. Проаналізовано особливості його функціонування, зокрема навчальні курси, управлінська система та фінансування. Зміст публікації доповнено архівними джерелами, такими як Статут Харківського практичного технологічного інституту та Положення про його діяльність. Дані джерела є маловідомими в історико-педагогічній науці.

Ключові слова: Харківський практичний технологічний інститут, Положення, Статут.

В статье раскрыты исторические предпосылки открытия первого в Украине высшего технического заведения – Харьковский практический технологический институт. Проанализированы особенности его функционирования, в частности учебные курсы, управленческая система и финансирование. Содержание публикации дополнено архивными источниками, такими как Устав Харьковского практического технологического института и Положение о его деятельности. Данные источники являются малоизвестными в историко-педагогической науке.

Ключевые слова: Харьковский практический технологический институт, Положение, Устав.

In the article historical pre-conditions of opening first are exposed in Ukraine of higher technical academy is the Kharkiv practical technological institute. The features of his functioning are analysed, in particular educational courses, administrative system and financing. The table of contents of publication is complemented by the archived sources, such as Regulations of the Kharkiv practical technological institute and Statute about his activity. These sources are not popular in историко-педагогічній science.

Key words: the Kharkiv practical technological institute, Statute, Regulations.